

Fig. 1. Kirken set fra syd. Foto AM 2009. – *The church seen from the south.*

NEBSAGER KIRKE

BJERRE HERRED

Historisk indledning. Kronen solgte 1687 patronatsretten til kancellisekretær Peter Rodsteen til Langholt og Sønder Elkær.[1] 1691 afhændede admiral Jens Rodsteen til Rodsteenseje kirken til handelsmand og borger i København, Johan Syling, der allerede det følgende år solgte den videre til Henrik Bille til Skerrildgård, sognets hovedgård.[2] Kirken tilhørte herefter Skerrildgård med prominente ejere som de lærde brødre, Tycho og Hans de Hofman (jf. epitafier nr. 2, 3).[3] Fra 1811 blev tienden efterhånden afhændet til sognemændene.[4] Kirken overgik til *selveje* 1911. Sognet har siden reformationstiden haft Bjerre som anneks, fra 1973 tillige Stenderup (Hatting Hrd.).

Ved præstegårdens *brand* 1600 gik der også ild i kirken, hvis tagværk ('sparreværk') brændte. Da kirken ikke kunne istandsættes for egne midler, blev de kirker i Bygholm (Stjernholm) Len, der havde formue, beordret til at komme Nebsager Kirke til hjælp.[5]

Kirken ligger østligt i landsbyen Nebsager, der sammen med den tidligere stationsby Hornsyld (ved privatbanen Horsens-Juelsminde 1884-1957) udgør en lille bymæssig bebyggelse. Bygningen er rejst på en banke med jævnt fald til alle sider, men dog ikke på områdets højeste sted, idet flere af de blødt afrundede bakker i det omgivende morænelandskab når en betydelig større højde. Kirken ligger fortsat forholdsvis frit, kun omgivet af

skolen og enkelte gårde, heriblandt præstegården umiddelbart øst for kirkegården. Præstegården var endnu i 1800-tallet et stort firlænget anlæg med stuehus i syd og stald i vest. Den nuværende hovedbygning fra 1885 er af røde mursten. Vestre og nordre længe er revet ned o. 1900, og en østre længe er 2004 afløst af et nyt hus med konfirmandstue (arkitekt Søren Schmidt).

Kirkegården, der på matrikelkortet 1819 (fig. 2) fremtræder som en kvadratisk begravelsesplads med afrundede hjørner, har stort set bevaret sine gamle skel mod nord, øst og syd. Den er i slutningen af 1800-tallet udvidet mod vest frem til byens gadekær, der efter opfyldning 1980 er indrettet som parkeringsplads. Et nyt, sydvestre afsnit er lagt til ved midten af 1900-tallet, og 2005 er yderligere et lille jordstykke inddraget til urnebegravelse.

Hegn og indgange. Af de gamle *kampestensdiger*, der tidligere indhegnede kirkegården, er nu kun bevaret den søndre strækning, ind mod præstegårdshaven. Det vestre dige er flyttet i forbindelse med udvidelsen og stenene brugt i en murstensafdækket *kløvstensmur*. Nordre dige blev omdannet på samme måde, men her er kløvstensmuren i 1995 erstattet af et græsklædt, stensat *jorddige*, som af hensyn til vejen er trukket nogle meter ind på kirkegården. Det østre hegn, ind mod præstegårdens gamle staldlænge, bestod i ældre tid af en †*teglstensmur*, hvoraf der 1720 manglede en 'halv snes favne' (ca. 18 m).[6] En høj †mur på samme sted må være opført i forbindelse med staldens nedrivning o. 1900 (jf. fig. 10); også den er nu erstattet af et lavt dige.

Hovedindgangen i nordvest er en enkelt udformet *køreport* med fløje af støbejern (arkitekt Helge Andreassen), der 1974 afløste fløje af støbejern. Nyere ganglåger findes tillige midt i kirkegårdens vestmur og nordligt i det nyopsatte østdige. En †*indgang* i den tidligere østmur fra præstegårdens gårdsplads blev 1937 betegnet som kirkegårdens 'hovedlåge'.[7] Det var en næsten monumental åbning, flankeret af pyramideafdækkede piller.

Bygninger på kirkegården. En lav, hvidtet bygning, indeholdende *ligkapel*, er opført 1970 vestligst på kirkegården (arkitekt Helge Andreassen); bygningen er senere udvidet ved indretning af graverkontor. Den afløste et †*ligkapel* nord for kirken, bygget 1905 for frivillige bidrag (jf. fig. 3).

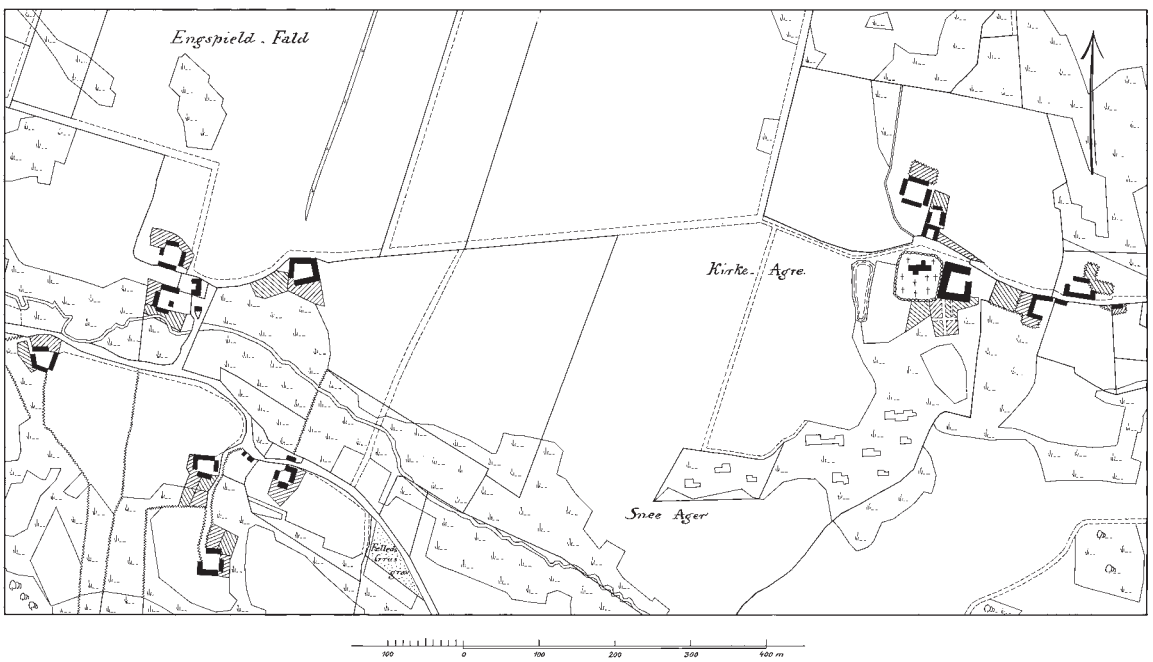

Fig. 2. Matrikelkort over Hornsyld og Nebsager, målt af J. Lund 1818 og A. G. Tinghuus 1819. Sammentegnet af to kort ved J. Wichmann. 1:10.000. – *Land registry map of Hornsyld and Nebsager surveyed in 1818 and 1819.*

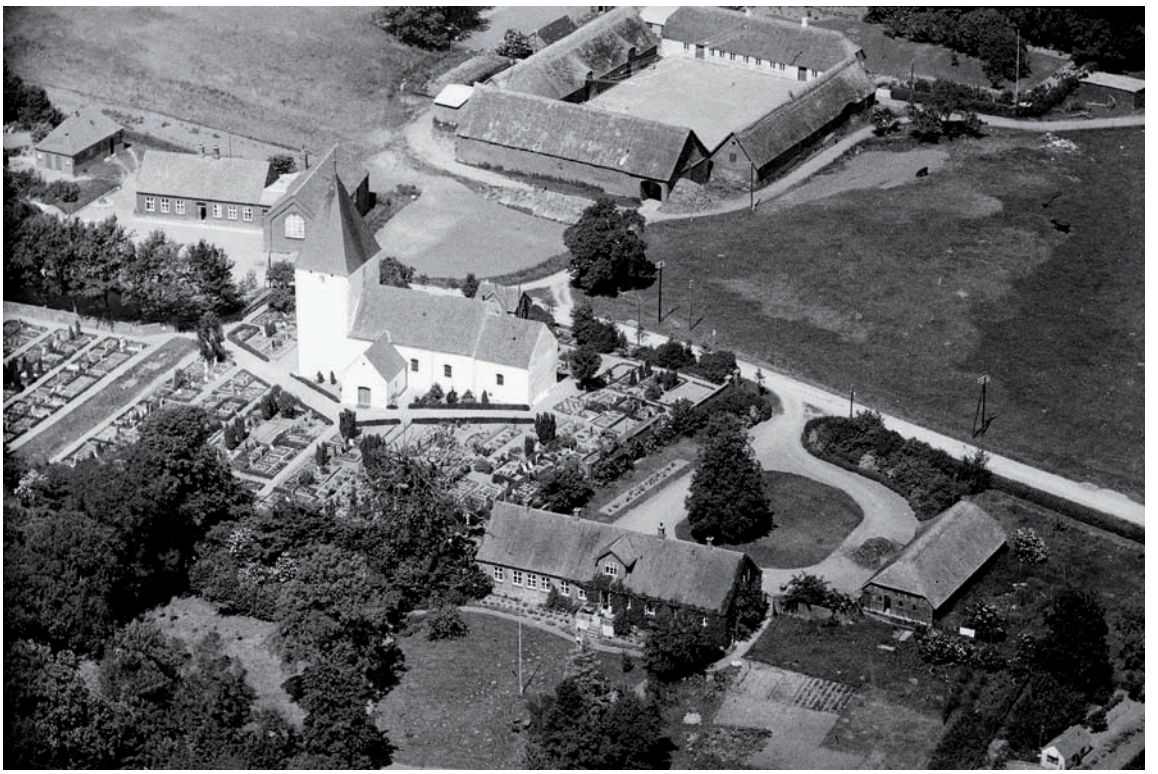

Fig. 3. Luftfoto af kirken og omgivelser set fra sydøst. Foto Sylvest Jensen 1947. Kgl. Bibl. – *Aerial photo of the church and its surroundings, seen from the southeast.*

På skrænten sydligst på kirkegårdens yngste afsnit er 1989 rejst et tømret redskabshus (arkitekt A. Skaarup Gejel). For at 'forebygge urenlighed' opførtes 1880 en †*latrin* på den snævre plads mellem den østre †kirkegårdsmur og præstegårdens staldlænge.[8]

Elmetræer på kirkegårdens søndre side er fældet o. 1940, bøgetræer på det nye, vestre afsnit o. 1965.[7]

BYGNING

Oversigt. Kirken er en romansk frådstensbygning, bestående af kor og skib, hvortil der i senmiddelalderen er føjet et tårn i vest. Forinden var der indbygget hvælv i kor og skib med en muret (†)trappe i skibets sydvestre hjørne. Et våbenhus ved skibets sydside, opført 1869 af murermester P. Puck, afløste et ældre †våbenhus af ukendt alder. Et †trappehus ved skibets nordside, fra o. 1745, er nedrevet kort efter midten af 1800-tallet. Ved en istandsættelse 1946 er skibets nordmur forsynet med fire kraftige støttepiller (arkitekt Viggo Norn). *Orienteringen* afviger ca. 15 grader mod syd.

Frådstenskirken har bevaret sine gamle mure, men murværket er ret forstyrret. I bygningen ses nu kun omridset af den oprindelige norddør, mens sporene efter øvrige åbninger og detaljer er gået tabt. Den anonyme kirke er afsat med næsten rette vinkler, og murtykkelsen er ca. 110 cm (målt ved triumfbuen), svarende til 4 fod. Målt med denne enhed kan koret opfattes som 28 fod bredt og skibet 32 fod. En skråkantet *sokkel*, af frådsten, ses endnu under skibets nordside, hvor den springer 5 cm frem. Under skibets sydside er soklen afløst af små uregelmæssigt indsatte marksten. Korets østre del er udvendig ommuret i tegl i senmiddelalderen, og her hviler muren på en syld af store, liggende kampesten.

Materialer og teknik. Frådstensmurene iagttages nu bedst fra loftsrummet, og det ses her, at der i overvæggene tillige er brugt enkelte kløvede marksten og lidt jernal. En mindre gennembrydning i skibets vestre *gavltrekant*, der er bevaret til spidsen, leverer et snit og giver et fint indtryk

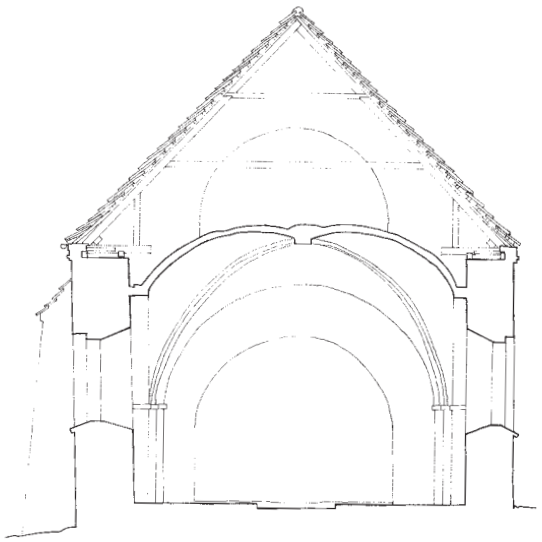

Fig. 4. Tværsnit 1:150 gennem skibet set mod øst. Tegnet af Martin Holm Mogensen 2009 efter opmåling af arkitektfirmaet Vilhelmsen, Marxen & Bech-Jensen 1998. – *Cross section.*

af kassemurens opbygning. I facaderne er der gennemgående brugt frådsten i ret små formater i lave skifter på kun 7-10 centimeters højde (enkelte dog 12-15 cm), der stikker 15-20 cm ind i muren. Kernen er af hånd- og hovedstore marksten iblandet lidt flint og støbt i en fed kalkmørtel. Gavlen, der nederst er 110 cm bred, er på indersiden aftrappet 1,3 og 2,8 m over tagfoden. Svarende hertil ses åbne *bomhuller* efter to lag bomme.

†*Døre*. Skibets tilmurede norddør er siden 1946 markeret udvendig som en rundbuet åbning, 1,4 m bred. Døren er 2,3 m høj, målt over soklen, men det er tvivlsomt, om tærsklen oprindelig har siddet så højt. Syddøren gik tabt 1869, da dørstedet blev rykket lidt mod vest i forbindelse med våbenhusets fornyelse.

Der er som nævnt ikke bevaret spor af romanske vinduer, der alle synes omdannet og opslugt af yngre og større åbninger. To †*vinduer* i korets flankemure beskrives 1862 som små firkantede 'trævinduer', og to i skibets sydside som middelstore og firkantede.[7]

Indre. Den runde *triumfbue* er udvidet ved restaureringen 1868 og står nu med glatpudsede vanger. Rummene har oprindelig været dækket af flade †*bjælkelofter*. Væggene over de indbyggede hvælv har stedvis bevaret rester af puds med flere lag hvidtekalk.

Korets *gavltrekant* er før hvælvslagningen fornyet i tegl samtidig med en delvis ommuring af østmuren. Gavlspidsens inderside er af munkesten i et regelmæssigt munkeskifte og med bearbejdede og udglattede fuger. Skibets østre gavltrekant er fornyet med små mursten 1868; den har i midten en stor, rund bue, knap 4 m bred.

Senmiddelalderlige ændringer og tilføjelser er alle af munkesten i munkeskifte. Hvælvene er formodentlig indbygget o. 1500, og (†)loftstrappen viser, at hvælvslagningen var gennemført, inden man tog fat på tårnet.

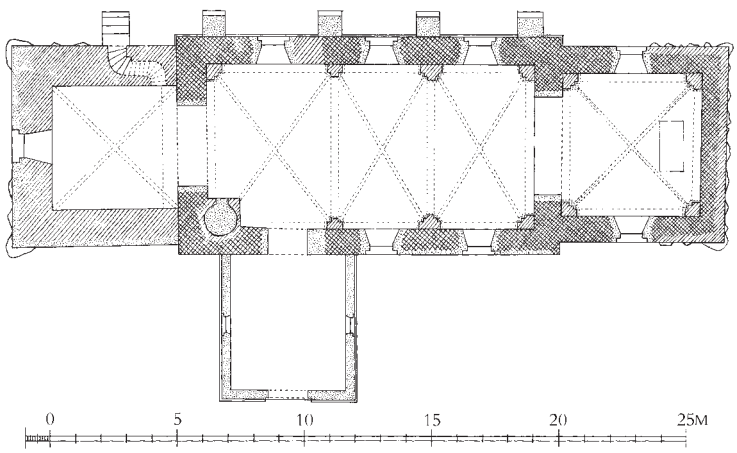

Fig. 5. Grundplan. 1:300. Tegnet af Martin Holm Mogensen 2010 efter opmåling af Viggo Norn 1943, suppleret af NJP. – *Ground plan.*

Fig. 6. Kirken set fra nordøst. Foto AM 2009. – *The church seen from the northeast.*

De fire fag *krydshvælv*, et i koret og tre i skibet, er af den almindelige type for Århus Stift. De hviler på falsede hjørne- og vægpiller, afsluttet med et enkelt kragskifte, og på helstens skjold- og gjordbuer. I koret er kragbåndene retkantede, i skibet afrundede og placeret fire skifter højere. Korhvælvet er noget ommuret 1868, da nedre del af ribberne er erstattet med højryggede, profilerede formsten.

Skibets vestfag er opført i ét med den nu lukkede (†)*vindeltrappe*, der står som en muret klods i det sydvestre hjørne og har haft adgang i nord gennem en lille, fladbuet dør, 175×58 cm. I loftsrummet ses det, at det runde trappeløb til dels er hugget ind i væggene. Fra trappen har man kunnet bevæge sig op på hvælvet på kantstillede trædetrin, indmuret i sydvestre overribbe. De øvrige overribber er af hele sten på fladen; i de østre fag er de af halve sten. Lignende, indbyggede loftstrapper kendes flere steder på egnen, bl.a. i Ølsted, Øster Snede og Tamdrup (*DK Århus* 5091).

Det kraftige *tårn*, der er næsten jævnbredt med kirken, er opført over en syld af liggende kampesten og rejst op imod skibets vestgavl. Østmuren hviler på en højt placeret, spids og falset *aflastningsbue*, der over tårnhvælvet er spændt ud mellem flankevæggene med toppunkt 1,7 m over mellemstokværkets gulv. Mens de tre frie mure er 1,5-1,6 m tykke, er østmuren kun af to sten (ca. 60 cm). Yderfacaderne præges af gentagne skalmuringer, hvorunder flere af de oprindelige åbninger er tilmuret; bedst bevaret er nordsiden.

Tårnrummet, der dækkes af et samtidigt krydshvælv, forbindes med kirken med en rundbuet arkade, muligvis noget udvidet 1868. Rummet

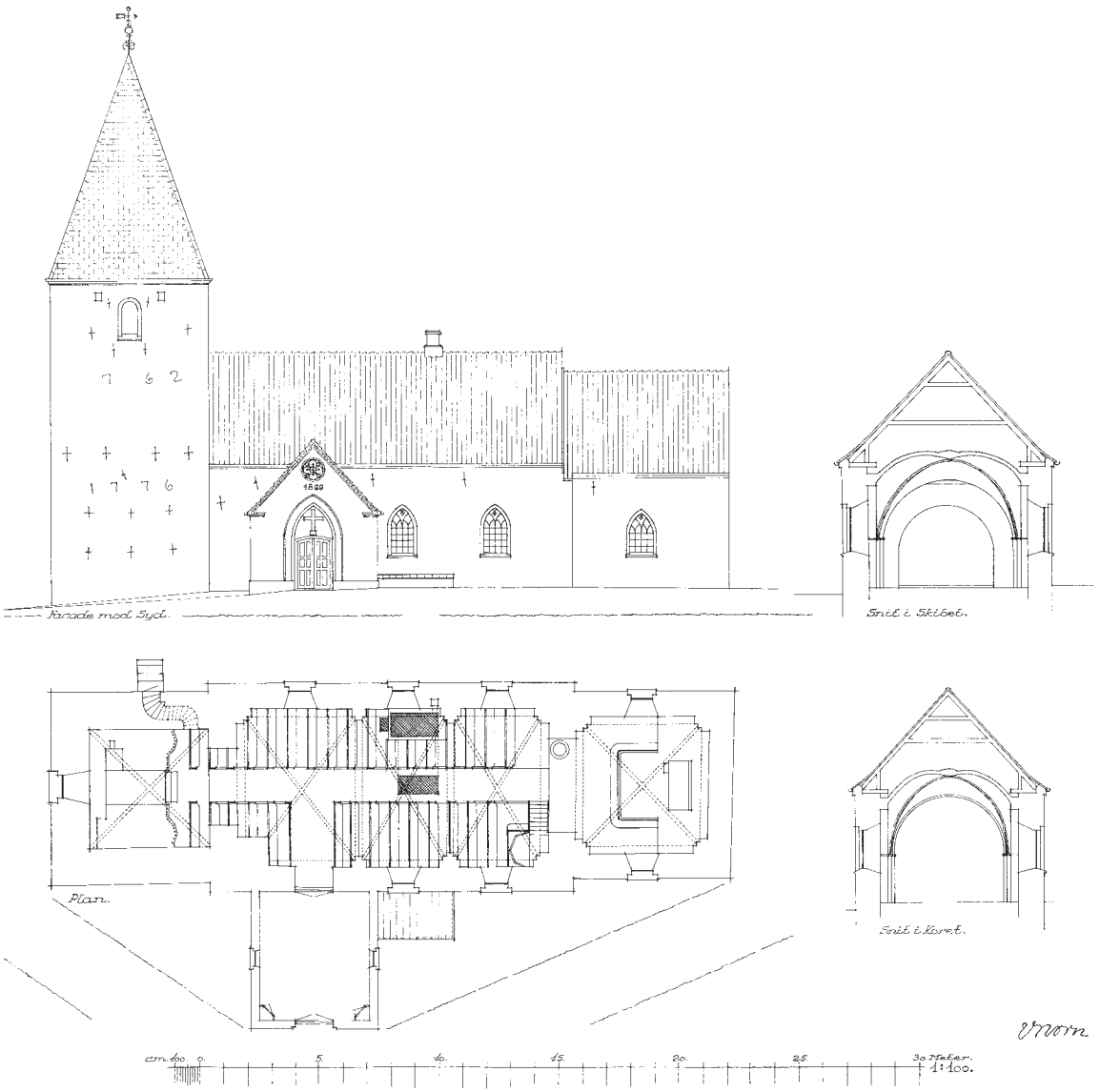

Fig. 7. Opmåling af kirken ved Viggo Norn 1943. Plan, sydfacade og tværsnit. 1:300. Horsens Museum. – *Survey of the church by Viggo Norn, 1943. Plan, south facade and cross-sections.*

får lys gennem et fladbuet vindue i vest, anbragt i et spidsbuet spejl. Der er adgang til de øvre stokværk via en ligeløbet *trappe* i nordmuren, hvis udvendige, fladbuede indgangsdør (med prydstik) er hævet fire trin over terræn. Trappen, der har nyere trin af gule sten, dækkes af et fladbuet hvælv og udmunder umiddelbart over hvælvet nær tårnets nordøstre hjørne. I det mørke kammer over hvælvet er der i vest og nord to brede, fladbuede (†)vinduer, nu tilmuret i den smalle lysning. De smigede sider er muret med omhyggeligt udførte hulsøm. Mellemstokværket herover har lignende, brede åbninger, ligeledes tilmuret i lysningen, idet den nordre dog er omdannet til en lille glug. Klokkestokværket har et rundbuet, udvendig falset glamhul i hvert verdenshjørne.

Tårnet, der oprindelig har haft sadeltag,[9] dækkes nu af et højt, skifertækket *pyramidetag* fra

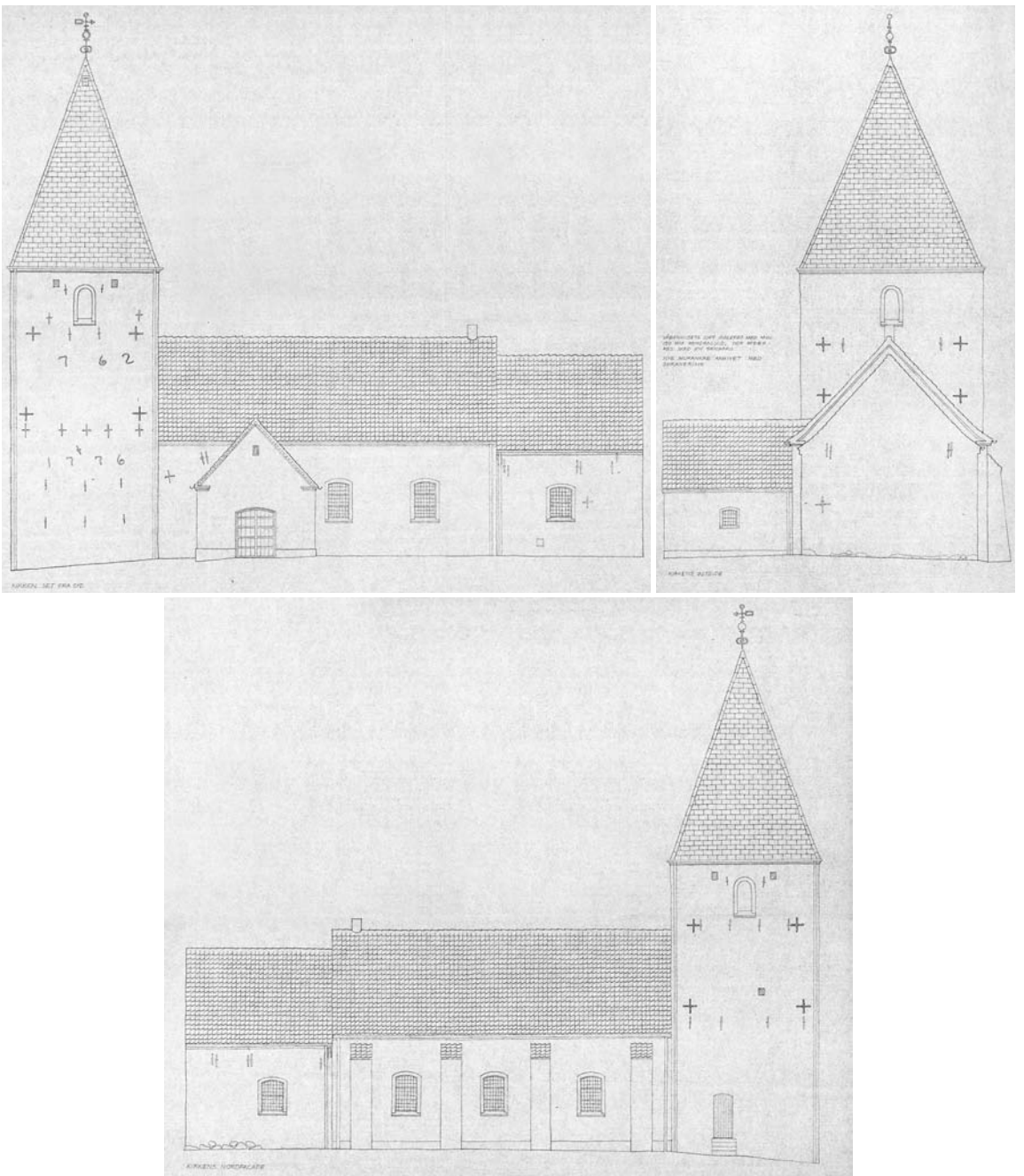

Fig. 8. Opstalter af kirken, målt af Jens Vilhelmsen og Aage Kristensen 1978. 1:300. – *Elevations of the church.*

1882.[10] Dette afløste et †*spir* med svejfede sider (jf. s. 1026, fig. 7), ca. 2 m lavere, der efter alt at dømme var sat op 1762 af kirkeejeren Jørgen Hvas (de Lindenpalm) til Skerrildgård (jf. vindfløj). Samme årstal »1762« ses med jerntal i tårnets sydfacade over året »1776«, der sammen med talrige andre sortmalede *jernankre* minder om ældre istandsættelser. Ved opsætningen af pyramidetaget 1882 er der under gesimsen i syd, vest og nord gennembrudt seks store ventilationshuller.

Våbenhuset ved skibets sydside er opført 1869 af murermester P. Puck, Horsens.[10] Den lille hvidtede tilbygning, af små gule mursten, har retkantet sokkel af tegl og en falsgesims svarende til kirkens. Efter ændringer ved arkitekt Viggo Norn 1946 optages gavlen nu alene af en fladbuet dør. Oprindelig var døren anbragt i et spidsbuet spejl, indrammet af et muret stik af blanke sten, og i gavlspidsen var et cirkelvindue af støbejern over opførelsesåret »1869«. I sidemurene har små fladbuede vinduer med trækarme afløst spidsbuede støbejernsvinduer. Rummet dækkes af et gråmalet træloft, hvilende på profilerede bjælker. Heri giver en lem adgang til kirkens loft.

Det tidligere †*våbenhus*, nedtaget 1869, var formentlig senmiddelalderligt. Det var placeret lidt østligere, foran kirkens gamle †syddør, og målte 10 alen i længden og 10½ alen i bredden (ca. 6,3×6,6 m)[7] og var altså noget bredere end det nuværende våbenhus. På en lille tegning fra

Fig. 9. Indre set mod øst. Foto 1919. – *Interior looking east.*

Fig. 10. Præstegård og kirke set fra nord. Foto fra begyndelsen af 1900-tallet. – *The vicarage and church seen from the north at beginning of the 20th century.*

1850'erne (s. 1026, fig. 7) ses det som en enkelt udformet tilbygning med en rundbuet dør i gavlen. Huset omtales første gang 1682, da murede bænke skulle repareres,[11] og kaldes 1722 for skriftehuset (»Skrifthusdøren«), det gængse (vest) jyske ord for våbenhus.[6] Gulvet synes at have været af *piksten*, idet der var udlagt et †*gangbræt* af 'to fyrrefjæle' fra yderdøren til kirken.[7]

Et †*trappehus* ved skibets nordside nær østre hjørne var opført o. 1745 af kirkeejeren Hans de Hofman og ledte op til en †herskabsstol, som han lod indrette for besidderne af Skerrildgård (jf. s. 1115). Den lille tilbygning er angivet på matrikelkortet 1819 (fig. 2) og nævnes ellers kun kort 1841 og 1853, da trappen og tømmeret trængte til reparation.[8] Huset må være nedtaget kort tid efter og inden 1862.

Vedligeholdelse og istandsættelser. Ifølge kirkens regnskab blev der 1614-15 udført arbejder for hele 93½ daler, men uden at det oplyses, hvori udgifterne bestod.[12] Tårnets vestside blev 1685/86 repareret af murerne Rasmus Smidt og Peder Nielsen i Horsens, hvorefter det blev kalket med 'brunrødt'.[11] Senere reparationer, der mindes på tårnet 1762 og 1776, har formodentlig også omfattet dele af kirkens murværk. Fire af kirkens *vinduer* (et i koret, to i skibets nordside og et i tårnrummet) blev 1853-62 forsynet med spidsbuede †støbejernsrammer.[8]

En *hovedreparation 1868-69* ved murermester P. Puck, Horsens, var ganske omfattende og berørte kirken både ude og inde, ligesom også stoleværket blev fornyet.[7] De resterende vinduer i korets og skibets sydside blev flyttet, 'uniformeret' og forsynet med †støbejernsrammer. Større partier af frådstensmurværket blev flikket med gule mursten, mens tårnets sydvesthjørne blev skalmuret med store røde sten. Skibets østre gavlspids blev fornyet og kirken forsynet med en ny, muret *gesims* af små mursten, falset og med savskifte. Indvendig blev både kor- og tårnbuen udvidet, og væggene pudset. En reparation af korhvælvet førte til fundet af senmiddelalderlige †kalkmalerier (se ndf.). Kirkerummet (fig. 9), der

Fig. 11. Vindfløj opsat på spiret 1762 af kirkeejeren Jørgen Hvas og hustru Maren Loss til Tirsbæk og Skerrildgård (s. 1105). Foto MV 2009. – *Weather vane placed on the spire in 1762 by the church-patron, Jørgen Hvas and his wife Maren Loss of Tirsbæk and Skerrildgård.*

nu oplystes af syv store, spidsbuede jernvinduer, fremtrådte herefter med glatte vægge og hvælv og med 'murstensdekorerede' buer. Interiøret skæmmedes dog af fire tværgående †*ankerbjælker*, der var stukket gennem hvælvkapperne for at holde bygningen sammen. Bjælkernes uregelmæssige placering antyder, at de formodentlig var ældre end Pucks reparation og måske var lagt ind i 1700-tallet.

Bygningens statiske problemer søgtes afhjulpet ved en *restaurering 1946*, ledet af arkitekt og kgl. bygningsinspektør Viggo Norn. Ved skibets nordside opførtes fire kraftige *støttepiller*, hvorefter ankerbjælkerne blev fjernet.[7] Samtidig blev *vinduerne* ændret og fik deres nuværende form med fladbuede og udvendigt falsede åbninger. Arkitekten ønskede endvidere at ændre formen på tårnets stejle pyramidetag og udskifte skiferbeklædningen med røde teglsten, men det blev af økonomiske grunde udskudt til bedre tider.

Ved en udvendig istandsættelse af bygningen 1978-79 (arkitekt Jens Vilhelmsen) fik vinduerne trækarme og blyindfattede ruder. Facaderne blev repareret og tårnets murværk stabiliseret ved indsætning af nye ankerjern. Fortsatte problemer med bevægelser i kirkens mure som følge af trykket fra hvælvene er 2000 søgt afhjulpet med en gavlforankret sammenspænding af langmurene, idet der er indbygget en såkaldt wirepolygon af stålwirer.

Tagværkerne over kor og skib er af fyr og lagt op ved istandsættelsen 1868. Lodrette stivere i skibet

er dog af genbrugt egetømmer. Tårnets pyramidetag hviler på en tømret konstruktion af fyrretræ fra 1882.

†*Tagværker*. En brand i præstegården år 1600 bredte sig som nævnt også til kirken tag, hvis tømmer måtte udskiftes (jf. historisk indledning). 1682/83 fornyede Laurids Friis fra Vrigsted en del af tagets tømmerværk.[11]

Den velholdte kirke er hvidtet ude og inde. Tagene er dækket med røde tegl, bortset fra tårnet, der fortsat har skifertag.

†*Tagbeklædning*. Kirken var i slutningen af 1600-tallet endnu helt overvejende tækket med *bly*, således på begge sider af skibet. 1682/83 var blyet dog blæst af fire fag på nordsiden og blev erstattet af tagsten.[11]

Gulve. I koret og i våbenhuset ligger kvadratiske, grå og gule lerstensfliser, der formentlig rækker tilbage til 1868-69, da samtlige gulve blev forsynet med 'nye, smukke fliser'.[7] I skibets midtgang og i tårnrummet er gulvene 2000 fornyet med små, sekskantede gule fliser. Der er trægulv under stolestaderne og bag alterskranken.

†*Gulve*. 1862 lå der mursten i skibet, mens der var trægulve i dele af koret og i tårnrummet. Sidstnævnte sted var størstedelen af gulvet hævet trekvart alen (knap 0,5 m) af hensyn til en underliggende †gravkælder.[7]

Opvarmning. Kirken har kunnet opvarmes siden 1884, da der opstilledes en †kakkelovn midt i skibet; denne blev 1898 suppleret med endnu en ovn nær tårnet. De to ovne afløstes 1912 af en †kalorifer midt i skibet med et indhugget skorstensrør i nordmuren, udmundende i tagrygningen.[7] Samhørende med kaloriferen var et udvendigt, halvt nedgravet †brændselsrum i hjørnet mellem skib og våbenhus. En ny 'liggende' kalorifer med udvendig indfyring fra en kælder ved skibets nordside blev installeret 1946 og fungerede indtil 1964, da den afløstes af et oliefyret luftvarmeanlæg. Dette blev 2000 udskiftet med et el-varmeanlæg med rørovne under stolestaderne.[13] Kirken fik elektrisk lys 1908.[7]

†*Rødkalkning*. Tårnet har i slutningen af 1600-tallet stået rødkalket, hvortil der 1685/86 indkøbtes 36 pund 'brunrødt' hos Jørgen Christoffersen og Christen Thonbo i Horsens.[11]

Vindfløjen (fig. 11) over tårnet, opsat »1762«, bærer initialerne »JH« og »ML« for kirkeejeren Jørgen Hvas og hustru Maren Loss til Tirsbæk og Skerrildgård.

†KALKMALERIER

O. 1500(?). Under kirkens hovedreparation 1868-69 fandtes i korets østvæg og hvælv rester af *senmiddelalderligt figurmaleri*, der kan have mindet om billederne i Bjerre Kirke (s. 1135, nr. 2). På væggen sås 'engle, mennesker og djævle', slet udførte, sandsynligvis en dommedagsscene, og i hvælvkapperne var malet 'Gud Fader' og de 12 apostle 'med navn'. Under det videre arbejde blev malerierne 'tilintetgjort'.[14]

Efter 1868-69 og frem til 1930'erne stod korets østvæg, der var asfalteret og pudset, med en mørk kalkning, mens buerne i hvælvet havde en imiteret *murstensdekoration* i to nuancer. 1895 blev også skibets skjold- og gjordbuer – ligesom i flere af egnens kirker – dekoreret på tilsvarende vis, dog kun med en rød farve (jf. fig. 9).[8]

INVENTAR

Oversigt. Inventarets ældste stykker er en romansk døbefont og et sjældent fornemt ⋆røgelseskar fra o. 1175, der nu opbevares i Nationalmuseet. Fra middelalderen stammer også en ⋆krucifiksfigur, der er kommet til Købstadsmuseet Den gamle By i Århus. Det sydtyske dåbsfad er fra o. 1575, men kan være kommet til kirken senere. Prædikestolen er et jævnt snedkerarbejde fra 1619 med livfulde originale malerier af evangelistsymbolerne. Lidt yngre er de barokke alterstager, der må dateres o. 1650.

En fontehimmel med samtidig bemaling stammer fra 1745. Altersølvet, der er dateret 1743, skyldes Knud Rasmussen Brandt, Horsens, og det samme gælder et sygesæt med årstallet 1778. En klokke er leveret 1865 af Jørgen Stallknecht i Horsens. Et altermaleri fra 1893 har 1999 veget pladsen for den nuværende alterprydelse, et maleri, Korsnedtagelsen, af Sven Havsteen-Mikkelsen.

Istandsættelser. Rummet har i alt væsentligt fået sin nuværende fremtræden ved en restaurering 1946, da Einar V. Jensen istandsatte den daværende (†)altertavle, fontehimlen, prædikestolen og kirkens værdifulde epitafier.

I forbindelse med Hans de Hofmans overtagelse af kirkeejerskabet foretoges 1745 en større fornyelse og

Fig. 12. †Alterklæde, 1757, af blå afbleget silke (s. 1107). Foto i Horsens Museum. – †*Antependium, 1757, of faded blue silk.*

oppudsning af inventaret. Ifølge Danske Atlas havde han af ny ladet udføre †altertavle, †pulpitur til herskabet, †lukkede stole (dvs. med låger), »Daab« (vel den bevarede fontehimmel) og prædikestol, »samt male og staffere samme 1745«.[15] Selv om Hans de Hofman har taget munden lovlig fuld, ikke mindst med prædikestolen, som han kun havde fået malet, er der ingen tvivl om, at han har efterladt inventaret i fornyet stand.

1858 blev †altertavlen og prædikestolen opmalet,[8] †altertavlen atter 1869, og o. 1887 supplerede man den dominerende egetræsfarve med bronzering og uægte forgyldning.

Fig. 13. †Alterdug, o. 1650, af hvidt lærred (s. 1107). Foto i Horsens Museum. – †*Altar cloth, c. 1650, of white linen.*

Alterbordet, der er muret af munkesten og enkelte romanske kvadre, er senmiddelalderligt, men stærkt ommuret 1946, 170×89 cm, 97 cm højt; afstanden til korets østvæg er 78 cm. Den nye bordplade, i blank eg, skjuler en *helgengrav*, som blev beskrevet 1946. Den tomme grav, der findes midt i bordfladen, måler 24,2×26,6 cm og dækkedes af en tilslebet Ølandsflise med skrå sider, der har været lagt ned i den våde mørtel.

†*Alterbordsforsider.* 1) Formentlig fra 1700-tallet, fjernet 1946. Den var af fyr, angiveligt råt udført, 87×177 cm, og bestod af seks vandrette bræddер, hvorpå der ved påsatte rammestykker havde været dannet to glatte felter. Kun et øvre rammestykke var 1946 i behold, med maling i form af 'sorte og røde årer på gullig bund'. De to felter havde en sjusket gammel bemaling, der delte dem 'lodret på midten med grønt og brunt'. Nogle endestykker til alterbordet betegnedes 1946 som 'nyere'. 2) 1946, et panelværk, fjernet 1999.

†*Alterklæder.* 1) (Fig. 12), 1757, fundet 1946 skjult bag et yngre (nr. 2). Det var af blå, afbleget silke, 90×287 cm, med reliefbroderet årstal »1757« midtpå. Stoffet, der var syet af fire baner, havde indvævede små kineserier i form af bl.a. vifter og drager, der skiftede i et regelmæssigt mønster. Lodrette baner af guldgaloner med små 'skråstivere' opdelte klædet i to felter, og kanterne var sømmet med et gult bånd.[16] Klædet, der ved aftagningen betegnedes som 'noget ruineret' blev året efter afgivet til Horsens Museum (inv. nr. 3908a), hvor det manglede 2008. 2) 1859 blev alterklædet fornyet i tykt mørkerødt uldfløjl med guldgaloner og kors af guldbrokade.[8] 3) 1902, af rødt fløjl med kors og kantning af guldgaloner (jf. fig. 9).[8]

En †*alterdug* (fig. 13) fra o. 1650 var af hvidt riflet lærred, 100×184 cm. Forneden fandtes med kontursting syet en frise af kurveblomster med gul og rød tråd.[17] Dugen var 'stærkt medtaget', da den 1946 fandtes som underlag for den daværende dug. Afgivet 1947 til Horsens Museum (inv.nr. 3908b), hvor den manglede 2008.

Som *alterprydelse* tjener en enkel *altertavle* med maleri, Korsnedtagelsen, udført af Sven Havsteen-Mikkelsen 1999 (fig. 15). Det bredrektangulære maleri (olie på lærred), bærer signaturen

Fig. 14. Tidligere altermaleri, Getsemane, udført 1893 som kopi efter Carl Bloch (s. 1107). Foto AM 2008. – *Earlier altar-painting, Gethsemane, made in 1893 as a copy of a painting by Carl Bloch*.

»SHM«. Tavlen har smal, forgyldt ramme og i predellaen de gyldne versaler: »Livstræet fæsted i graven rod«.[18]

Tidligere alterprydelser. †1) Formentlig 1745. Danske Atlas ville 1768 vide, at Hans de Hofman havde ladet en ny altertavle udføre og male 1745.[19] Senere oplyses det, at den havde en oliemalet fremstilling af nadveren.[7] 1858 blev altertavlen restaureret og opmalet, atter 1869[8] og 1878 oplyses det, at den måtte formodes at være fra Frederik V's tid. Altertavlen, der 1887 maledes med egetræsfarve, bronzering og uægte forgyldning, skal 1893 være afhændet til 'museet i Århus'.[20]

2) Et maleri fra 1893, kopieret efter Carl Blochs 'Getsemane' (fig. 14) af baronesse Angelica Augusta Julia Schaffalitzky de Muckadell (1841-1920),[21] er siden 1999 ophængt i sort profilramme på tårnrummets nordvæg (olie på lærred, 151×100 cm i lysningen).[22] Maleriets oprinde-

Fig. 15. Alterparti med maleri, Korsnedtagelsen, udført 1999 af Sven Havsteen-Mikkelsen (s. 1107). Foto AM 2008. – *Altar with painting of the Deposition by Sven Havsteen-Mikkelsen, 1999.*

lige †*rammeværk* af fyr gav alterprydelsen karakter af en nygotisk altertavle (jf. fig. 9). Den var ifølge en seddel (nedlagt under en af søjlerne) udført af snedker Jørgen Rasmussen i Hornsyld.[23] Rammeværkets oprindelige brune politur fjernedes 1946, da man også nyforgyldte siraterne og fodfeltets versalindskrift på sort bund: »Vor Straf laa paa ham, at vi skulde have Fred«.

Altersølv. 1743, udført af Knud Rasmussen Brandt, Horsens. Kalken (fig. 16), 21,5 cm høj, har sekstunget, profileret fod med graveret kors på en af tungerne. Skaftet er sekssidet, knoppen sekstunget med mellemfaldene rudebosser, hvis versaler tilsammen danner navnet: »Iesusn«. Stejlt bæger med konturlinje langs mundingen. Under bunden ses guldsmedens stempel (*Bøje* nr. 6149) samt årstallet »1743« og kirkeejerens initialer »SH« for Søren Hofman.[24] Disken er glat, tværmål 14 cm, og bærer under bunden samme stempel som kalken. Her læses også kirkens navn med graveret kursiv.

En ældre †*alterkalk* fra 1720, der endnu eksisterede o. 1770,[25] havde på foden indgraveret våbener og initialer for Holger Pachs til bl.a. Eriksholm, Hørbylund og Sæbygård (†1698) og hans hustru Lisbet Knudsdatter Bille (†1723).[26] Andetsteds på foden fandtes indgraveret de ikke umiddelbart forklarlige, kronede initialer »VA« over årstallet »1705«.[27]

1920 erhvervedes 65 *særkalke* som gave fra enkefru Preisler i Hornsyld.

Oblatæske, 1900, af sort porcelæn med guldkors fra Bing & Grøndahl.[8] 1861 brugte man som †*oblatæske* en sortmalet blikæske med gult kors på låget.[7] †*Alterkander.* 1861 var alterkanden af sort porcelæn med guldkors.[7] En ny kande anskaffedes 1885.[8]

Sygesæt. 1) (Fig. 17), 1778, udført af Knud Rasmussen Brandt, Horsens, som en gave fra kirkeejeren H. H. Lüttichau. Kalken, 14 cm høj, har sekstunget, profileret fod, bønneformet knop og halvkuglebæger. Under bunden læses med grave-

ret skriveskrift: »givet af Capitain H. H. Lüttichau og Frue Marie de Lassen til Schierrildgaard til Nebsager og Bierre Menigheder Anno 1778«. På foden fandtes 1861 et lille krucifiks,'Kristus på korset i hautrelief samt indskriften INRI'.[7] Disken, tværmål 8 cm, har i fordybningen et graveret strålekors og på fanens underside guldsmedens stempel (*Bøje* nr. 6144).[28]

2) (Fig. 36), 1875. Kalken, 11 cm høj, er ganske enkel og bærer på foden giverindskriften: »fra Brodersamfundet til Ove Hohlenberg« (skriveskrift). Under bunden ses blandt utydelige stempler et Københavnsmærke. Disken, tværmål 6 cm, har på fanen et cirkelkors og indskriften: »Den som æder mit Kjød og (sic)«. En tilhørende *oblatæske* er cylindrisk med blomstermotiv på låget, og en vinbeholder formet som en indsats i bægeret har på skruelåget påskriften: »6. Marts 1875«.

Fig. 16. Alterkalk, 1743, udført af Knud Rasmussen Brandt, Horsens (s. 1108). Foto AM 2008. – *Chalice, 1743, made by Knud Rasmussen Brandt, Horsens.*

Fig. 17. Sygesæt nr. 1, 1778, udført af Knud Rasmussen Brandt, Horsens (s. 1108-09). Foto AM 2008. – *Sacramental set for the sick, 1778, made by Knud Rasmussen Brandt, Horsens.*

Alterstager (fig. 20), o. 1650, 32 cm høje. De har kraftig, profileret fod, balusterskaft med pæreformet midtled og en dyb, profileret lyseskål. Lysetornen er fornyet i jern. En †*syvstage* blev anskaffet 1914.[7]

⋆*Røgelseskar* (fig. 18-19), o. 1175, et usædvanlig smukt bronzearbejde, karret 14×10 cm. Skålen, der har konisk fod, smykkes af tunger, der møder tilsvarende tunger langs lågets rand. Låget har fire brede rundbuer, hver med fem vinduesåbninger og på toppen en korsbygning med apsidale kapeller i hjørnerne og over midten et bredt centraltårn, der krones af en knop med øsken. Efter støbningen er formen gået efter med gravstikken. Såvel alle tungerne som de arkitektoniske dele er trukket op med konturer, tagenes tagsten er antydet, og på øsknerne og under lågets vinduer findes der zig-zag-borter. Af ophænget er kun bevaret to stænger og et kædeled, alt i jern.

Røgelseskarret er af kenderen Hiltrud Westermann-Angerhausen dateret til anden halvdel af 1100-tallet og fremhæves som et meget kvalitetsfuldt, rhinlandsk bronzearbejde, hvis 'arkitektoniske elementer er suverænt omsat til småformat'.[29] Karret nævnes tidligst 1861.[7] 1878 sås røgelseskarret henlagt i kirken og skønnedes 'næppe æl-

Fig. 18. ⋆Røgelseskar, o. 1175, et rhinlandsk importarbejde (s. 1109). I Nationalmuseet. Foto AM 2008. – ⋆*Censer, c. 1175, made in the Rhineland.*

dre end den katolske periodes slutning'. Indgået til Nationalmuseet 1896 (inv.nr. D 3256).

†*Alterbøger*. Inventariet 1681 nævner en bibel i folio og en alterbog.[11]

Et *krucifiks* af bly (fig. 37) er fra o. 1750, nu ophængt over indgangsdøren. Det er formentlig oprindelig et kistekrucifiks og kunne tænkes at have tilhørt Hans de Hofmans †kiste (jf. ndf.). Kristusfiguren er afklaret med hovedet hældende imod venstre skulder og hænderne velsignende. Kort lændeklæde med hængesnip ved venstre hofte og adskilte fødder (uden fodstøtte). Glat, sortmalet kors med »INRI«-bånd. 1918 hang krucifikset over korbuen (jf. fig. 9).

Messehagler. 1) 1935, af rødt fløjl med rygkors og kanter af guldagramaner.[7] 2-3) Nyere, henholdsvis grøn og hvid. †*Messehagler*. 1854 anskaffede man en ny hagel af rødt fløjl med guldgaloner,[8] 1896 atter en.[7]

Alterskranke fra 1999, halvcirkulær med håndliste i blank eg, sortmalede metalstivere og knæfald med lilla betræk. †*Alterskranker*. 1861 var knæfaldet 8¼ alen langt og ½ alen bredt med læderbetrukne puder og 'balustrade' af træ. En ny anskaffedes 1869 (jf. fig. 9) og atter 1965.[7]

Fig. 19. ⋆Røgelseskar, o. 1175, et rhinlandsk importarbejde (s. 1109). I Nationalmuseet. Foto AM 2008. – ⋆*Censer, c. 1175, made in the Rhineland.*

Fig. 20-21. 20. Alterstager, o. 1650 (s. 1109). 21. Dåbsfad, o. 1575 (s. 1111). Foto AM 2008. – *20. Altar candlesticks, c. 1650. 21. Baptismal plate, c. 1575.*

Døbefont (fig. 22), romansk af granit, 90 cm høj, tilhørende en undergruppe af Randerstypen (Mackeprang, *Døbefonte* 233). Foden, af rødlig granit, er baseformet, og en vulst danner overgang til den noget udbugende kumme, der er af grå granit, tværmål 83 cm. Kummesiderne smykkes af to i lavt relief udhuggede dobbeltløver med fælles mandshoveder samt haler, hvis duske folder sig ud over ryggene. Mellem løvernes bagpartier er udhugget to tilsvarende mandshoveder, også disse med antydninger af en kongekrone. Langs mundingen løber en rebstav. Fordybningen har skrånende sider og en plan bund med cirkulært udtømningshul (tværmål 8 cm), der nu er udstøbt. Fonten bærer præg af moderat ophugning.

Randerstypen er en afart af de jyske løvefonte, typisk ved dobbeltløvernes ganske lave relief og summariske udførelse. Den findes uden for sit kerneområde ved Randers spredt så langt bort som til Vendsyssel og Skåne. Nebsagerfontens ekstra hoveder er et særtræk, der ellers kun findes på fonten i Haurum Kirke (Viborg Amt), som tilhører samme undergruppe. Fonten, der 1861 havde de 'indhuggede figurer malet med oliefarve i stenkulør', havde da plads i korets nordvesthjørne.[7] Nu ved korbuens nordre side (jf. fig. 29).

Dåbsfad (fig. 21), o. 1575, sydtysk, tværmål 75 cm. I bunden findes en drevet fremstilling af Syndefaldet, hvorom der ses to ulæselige borter med minuskler (inderst) og majuskler samt en stemplet vegetativ bort. På fanen yderligere to stempelborter, den ene med lam, den anden med liljer.

Fig. 22. Døbefont, romansk af granit (s. 1111). Foto AM 2008. – *Baptismal font, Romanesque, granite.*

På fanen er sekundært indgraveret to bomærkeskjolde med initialerne »TK« (vel mandens) og »ASD«. 1681 nævnes et dåbsfad af messing.[11] 1862 anskaffedes en *dåbskande* af tin med låg.[8]

Fontehimmel (fig. 38), o. 1745, af egetræ, ottesidet med smal frise, svajet baldakin og over stødene otte fribøjler, der samles i et profileret topled. Frisen kantes af kraftige profiler, og over gesimsen hæver sig enkelt udsavede topstykker. Glat loft med en reliefskåret sol i midten.

Himlen står med original staffering og indskrift, der er fremdraget 1946. Farverne er sort, hvid, blå, rød og brun (som marmorering), og i frisen læses med hvid skriveskrift på sort bund:

Fig. 23. ⋆Korbuekrucifiksfigur, o. 1475-1500. I Købstadsmuseet Den Gamle By i Århus (s. 1112). Foto AM 2009. – *⋆Figure from Holy Rood, c. 1475-1500.*

Fig. 24. Kristushoved, detalje af ⋆krucifiksfigur fra o. 1475-1500 (s. 1112 jf. fig 23). Foto AM 2009. – *Head of Christ, detail of ⋆Holy Rood from c. 1475-1500.*

»Gaar hen og lærer alle folk og døber dem … Marc. 16 Cap. 16. v. Hvo som Troer og bliver døbt … Mat. 28 Cap. 19 v.«

I forbindelse med restaureringen 1946 blev der konstateret to sekundære stafferinger. Den ældste, vel fra midten af 1800-tallet, var en overmaling i brunt, rødt, sort, bronzering og egetræsfarve; på bøjlerne fandtes gyldne skabelonerede blade på en ultamarinblå bund. Herover lå en bemaling fra 1903 med brunt, rødt og sort samt 'megen bronzering'.[8]

⋆*Korbuekrucifiksfigur* (fig. 23), o.1475-1500, 130 cm høj, nu uden arme. Det døde hoved (fig. 24), med en flettet tornekrone, hælder mod højre skulder. Brystkassen er udspændt med sidesår i højre side, lændeklædet kort, og højre fod er lagt over den venstre (gennemboring efter †trænagle). Mens issen har nedboring, savner figurens bagside den sædvanlige udhuling; †armene har været påsat i firsidede, koniske taphuller. Figuren står i blankt egetræ med lidt lys egetræsmaling.

1861 kaldes krucifikset 'yderst simpelt udført'. Det hang da 'i hvælvet mellem kor og skib'. 1878, da der tales om en 'Kristusfigur fra den tidlige katolske tid', var billedet flyttet til tårnrummets sydvæg.[7] Om korset da var til stede,

Fig. 25-26. Prædikestolsmalerier, 1619, Johannesørnen og Lukasoksen (s. 1114). Foto AM 2008. – *Pulpit paintings, 1619, St. John's eagle and St. Luke's ox.*

er uvist, men armene var. Før 1924 kom figuren til Århus Museum, der dette år afgav den til Købstadsmuseet Den Gamle By i Århus (inv.nr. 509), hvor man 2009 ikke fandt armene til stede i magasinet.

Fig. 27. Prædikestol, 1619, med oprindelige malerier (s. 1113). Foto AM 2008. – *Pulpit, 1619, with original paintings.*

Prædikestol (fig. 27), med malet årstal 1619, i fire fag med retkantede felter, der på hjørnerne flankeres af joniske hermefigurer af lav statur, der må repræsentere de fire evangelister. Alle har fodside dragter, bare fødder og rækker en hånd frem (de to fornyede) som for at bære et attribut (fig. 25-26). Kun den sydligste har sit attribut i behold, en kalk, der ligesom hans skægløse fremtoning viser, at der er tale om Johannes evangelist.[30]

Som storfelterne kantes postamentfelterne af profillister og tandsnit (stort set fornyede). Postamentfremspringene smykkes af diademhoved og diamantbosser (på siderne). Frisen svarer til postamentet, bortset fra at dens fremspring bærer et englehoved.

Under postamentfremspringene flankerer englehoveder de velskårne hængestykker, der er formet som rulleværkskartoucher. Gesimsen ledsages af tandsnit, og dækplanken er fornyet i blank eg. Trappen går tilbage til 1800-tallet, og det samme kan gælde bærestolpen.

Prædikestolen har en 1946 fremdraget bemaling, der dels er oprindelig, dels inkorporerer dele fra en staffering 1745. Oprindelige er især malerierne og ordlyden af indskrifterne, der fremstår nymalede 1745 med gyldne versaler på rød bund.[31]

Malerierne har karakter af friske, skitseagtige fremstillinger af de fire evangelistvæsner på hvidgrå bund. De beskrives fra opgangen med

Fig. 28. Indre set imod øst. Foto AM 2009. – *Interior looking east.*

anførelse af tilhørende påmalede indskrifter i postamentet, dette uanset at rækkefølgen ikke kan passe: 1) (Fig. 25), »S. Iohanes«, som en forpjusket ørn. 2) »S. Marcvs«, løven hvilende med en pote lagt ind i bogen. 3) (Fig. 26) »S. Lvcas«, oksen hvilende tilsvarende med fikserende blik. 4) Indskrift mangler; væsnet vises som et englehoved med vinger af udpræget renæssancekarakter.

Træværket er bemalet i rødt, grønt, hvidt, sort, sølv og guld samt med karnation på figurerne. I postamentfelterne læses foruden de nævnte evangelistnavne stiftelsesindskriften: »1619 da lod I. S. i Hellerød (Hyllerød) denne predeck s(tol) end sette i Nefsager K(irke)«.[32] I frisen tilsvarende: »Salig ere de, som hørre Gvd(s) ord og bevarer …« (Luk. 11,28). I sidste felt er skriftstedet overmalet med årstallet »A(nn)o 1745« i hvid skriveskrift på sort bund. På et fornyet hængestykke ved væggen er anført »Istandsat 1946«.

Stolen er formentlig udført af samme snedker som prædikestolen i Bredstrup Kirke (Elbo Hrd.). Til nystafferingen 1745 hørte en overmaling af malerifelterne med hvide versalindskrifter på blå bund. Stolen er 1858 overmalet med egetræsfarve og uægte forgyldning,[8] atter 1887, da egetræsfarven suppleredes med bronzering af figurerne og uægte forgyldning af fremspringenes engle- og diademhoveder. Et fotografi fra 1905 (i NM) viser prædikestolen i denne tilstand og med en †*beklædning* af fløjl, der var fornyet 1902.[8]

Stolestaderne fra 1999 har glatte, retkantede gavle med afsluttende tandsnit, bænkenes let skrå plankeryglæn med en langsgående rifling. Bemaling i dodenkop med forgyldning på tandsnittet.

†*Stolestader.* 1) Repareret med nye fodstykker 1662 af snedker Laurids Friis af Vrigsted. 2) O. 1745, indsat af Hans de Hofman og malet dette år.[15] 3) 1868-69.[8] Ældre fotografier (jf. fig. 9) viser staderne med let skrå fyldingsrygstød, salmebogshylder og gavle med spærformet afslutning. Staderne var egetræsmalede og fik 1887 en nymaling og lakering.[8] 1864 opsatte man en †*knagerække* på skibets sydvæg.[8] 4) 1946, udført med delvis genanvendelse af de gamle.

Fig. 29. Indre set imod vest. Foto AM 2009. – *Interior looking west.*

En †*præste- og skriftestol*, betegnet som 'lukket', stod 1861 nord for alteret, mens en †*degnestol* havde plads overfor i syd.[7] 1878 anskaffedes 'en ny træstol' til kirkesangeren.[8]

En ophøjet †*herskabsstol* for Skerrildgård med 'udbygning' (trappehus) ved skibets nordside må være opsat i 1700-tallet (jf. s. 1103). 1841 var opgangen rådden og burde fornys. 1853 blev trappen til pulpituret repareret, døren ligeså, og der indsattes en nyt vindue i opgangen.[8]

Inventariet 1681 nævner en gammel †*kiste* af egetræ 'uden hængelås og jernbeslag'.[11]

1859 manglede kirken en *fattigblok*,[8] og 1861 havde den en jernbeslået træblok, der 'stod hvor skibets gang krydser gangen fra våbenhuset'.[7] 1861 anføres en †*pengetavle* på skaft og en †*pengebøsse* i våbenhuset.[7]

Orgel, 1990, med syv stemmer, ét manual og pedal, bygget af Th. Frobenius & Sønner, Kgs. Lyngby. Disposition: Manual: Principal 8', Gedakt 8', Oktav 4', Rørfløjte 4', Blokfløjte 2', Mixtur III. Pedal: Subbas 16'. Koppel M-P. Orgelfacaden er tegnet af Ebbe Marxen og står i blankt træ. I tårnrummet.

†*Orgler*. 1) 1885 eller 1886[7], bygget af Frederik Nielsen, Århus.[33] 2) 1928, oprindelig med seks stemmer, bygget af Th. Frobenius & Co., Kgs. Lyngby.[34] Orglet fyldte oprindelig ca. ⅔ af tårnrummets gulvflade, men ved kirkens restaurering 1946 ændrede Th. Frobenius & Co. opbygningen for at skaffe flere siddepladser i kirken. Instrumentet, der udvidedes til syv stemmer, ét manual og anhangspedal, var herefter anbragt i to orgelhuse, af hvilke det nordre rummede bælgen og det søndre de øvrige dele. Spillebordet placeredes fritstående mellem de to huse, med østvendt klaviatur. Den nye facade havde klingende og stumme piber af tinlegering. Efter udvidelsen lød dispositionen: Quintaton 16', Principal 8', Gedakt 8', Octav 4' (1946), Spidsfløjte 4', Rauschquinte II, Cymbel IV; svelle.[35] Anhangspedal (1946).[36] Ét kollektiv (Forte). Pneumatisk aktion, keglevindlade.[37]

Salmenummertavler. 1) 1880, nygotisk, 126×62 cm, med en spidsgavl, der rummer en korsmedal-

jon.[8] Tværstiverne, med påskrifterne »Daab« og »Nadver«, er fornyede, og de hvide cifre af letmetal er ophængt på sort bund. Bemaling i øvrigt i grønt, hvidgult og rødt.

2-3) Nyere, 75×35 cm, ganske enkle med en lille gesims og hvide hængecifre på sort bund.

†*Salmenummertavler.* 1861 havde kirken fire salmenummertavler.[7] En tavle svarende til nr. 1 anskaffedes 1881.[8]

En †*præsterækketavle* 'med angivelse af kaldets præster fra reformationen indtil 1864', fandtes 1878 i tårnrummet.[7]

I skibet hænger tre *lysekroner* fra 1908 med seks svungne lysearme og profileret hængekugle. De er skænket af Abelone Jørgensen Elling i Hornsyld Stationsby.[7] †*Lysekroner.* 1892 ophængtes i skibet to 'hængelamper', 1901 yderligere en.[7]

En gammel †*ligbåre* nævnes i kirkens inventarium 1681.[11]

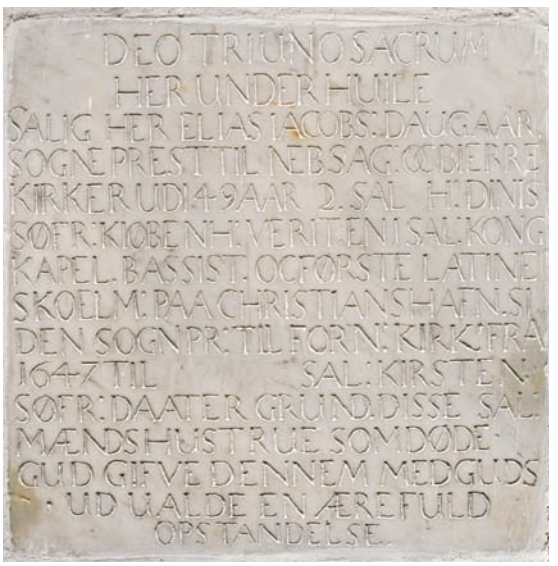

Fig. 30. Epitafium nr. 1, o. 1647, over Elias Daugård, sognepræst til Nebsager og Bjerre kirker, og Dines Sørensen København, der havde været bassist i kongens kapel, siden latinskolemester på Christianshavn og endelig sognepræst ved samme kirker fra 1647. Med dem hviler også deres fælles hustru Kirsten Sørensdatter Grund (s. 1116). Foto AM 2008. – *Epitaph, c. 1647, for Elias Daugård, vicar of the churches of Nebsager and Bjerre, and Dines Sørensen København, who had been a bass player with the royal musicians, then grammar-school teacher in Christianshavn and finally vicar of the same churches from 1647. With them lies the wife they had in common, Kirsten Sørensdatter Grund.*

Klokker. 1) 1865, støbt af jernstøber Jørgen Stallknecht i Horsens, tværmål 67 cm. Klokken har fem omløbende lister og indskrifter med versaler. Om halsen: »Rasmus Petersen Niels Knudsen Kirkeværger«, på legemet: »Stallknecht Horsens« og »1865«. 1882 ønskedes en ny klokke anskaffet, da den eksisterende var for svag i lyden.[8]

2) 1982, støbt af Eijsbouts i Holland, tværmål 97 cm. Om halsen kanter dobbelte borter med religiøse motiver versalindskriften: »Jeg støbtes i året 1982 til Nebsager Kirke af Eiisbouts i Holland«. Over slagringen læses tilsvarende: »Gud til ære, menigheden til glæde/ skænket af Jens Skovgaards Legat«.

Klokkestolen er gammel, formentlig oprindelig, udført af svært egetømmer i to lave og lange fag med skråstivere (enkelte fornyede). Istandsat 1979.

GRAVMINDER

Epitafier. 1) (Fig. 30), o. 1647 over hr. Elias Jacobs(en) Daugaar, sognepræst til Nebsag(er) og Bierre kirker i 49 år, og hr. Dinis Søfr(ensen) Kiøbenh(avn), der har været bassist i salig kongens kapel og første latinskolemester på Christianshafn siden sognepr(æst) til fornævnte kirker fra 1647 til ▭ samt Kirsten Søfr(ens)daater Grund. Disse salige mænds hustru, som døde ▭.

Lille mindetavle af hvidt marmor, 34×35 cm med indhugget versalskrift, der krones af de latinske ord »Deo triuno sacrum« (Til den treenige Guds ære). Indmuret i korets nordvæg umiddelbart vest for nr. 3.

2) (Fig. 31) o. 1754, »Ved siden af denne Kirkes nordre Muur er efter Begiering nedsadt i Kirke Gaarden de Jordiske Levninger af Høyædle og Velbyrdige Tycho de Hofman (jf. †kirkegårdsmonument), fordum Assessor udi Høyeste Ræt og HofRætten, Secretæire udi det Danske Cancellie og dets Archiv, Medlem af de Kong(e)l(ige) Videnskabers Selskab i Kiøbenh(avn) og London I:U:D:«. *15. dec. 1714. Efter at han havde overstået sine tre eksaminer ved Københavns Universitet, »opHolte Han sig 7 Aar paa de fornemste accademier og Stæder i Europa«, og ved

Fig. 31. Epitafium nr. 2, o. 1754, over Tycho de Hofman, assessor i højesteret, sekretær i Danske Kancelli og dets arkiv, samt medlem af de Kongelige videnskabernes Selskaber i København og London. Epitafiet er tilskrevet Simon Carl Stanley (s. 1116). Foto AM 2008. – *Epitaph, c. 1754, for Tycho de Hofman, Senior Judge in the High Court, Secretary of the Danish Chancellery and its archive, and member of the Royal Danish Academy of Sciences in Copenhagen and the Royal Academy in London. The epitaph is attributed to Simon Carl Stanley.*

sin hjemkomst blev han antaget i sit fædrelands tjeneste. Mens han lærte verden at kende, glemte han ikke at kende Gud og sig selv, †14. febr. 1754 i Kiøbenh(avn), da han ved sin sidste vilje legerede til fattige på Skierildgaards gods en årlig rente af 300 rdlr., »hvorpaa Fundatz bliver opretted af hands efterlevende Fader Iustitz Raad Søren de Hofman«.

Det fint komponerede epitafium, tilskrevet Simon Carl Stanley, har sit bedste danske side-

stykke i et epitafium fra 1751 i Sorterup Kirke (*DK Sorø*, 664 f.).[38] Epitafiet er udført i blåsort kalksten med detaljer i hvidt marmor og hviler på en høj muret plint med tandsnit. Opbygningen har form af en sarkofagende med profilgesims, hvorover der hæver sig en obelisk med den afdødes indfældede våben øverst. På gesimsen sidder en lille sørgende genius, der holder en udslukt fakkel og støtter sig på en askeurne (fig. 32).[39] Ved geniusens fødder ligger, som henvisning til Tycho de Hofmans afbrudte studier, tre bøger, to lukkede og en opslået, og yderst brænder to olielamper.

Epitafiets indskrift citeres i de af broderen udgivne *Hofmans Fundationer* 1756, der også leverer en noget uengageret beskrivelse: »… Paa Postamentet et hvidt Marmor-Billede, holdende den høyre Haand under Kinden paa en Vase, hvor omkring der ligger en Deel Bøger, og udslukker en antendt Fakkel med den venstre Haand«.[40] Epitafiet er opsat imod korets sydvæg, vestligst.

3) (Fig. 33), o. 1769, »Her under i det Hvelvede Begravelse hviler H: og W: Hr. Hans de Hoffman til Skierildgaard, Ridder af Dannebroge, Confe-

rents og Etats Raad, Virkelig Justitz og Cancellie Raad, Medlem i det K(ongelige) Danske Societet i K(ønben)h(av)n«. Han var født på Skerildgaar 10. juli 1713, opfødt i Kiøbenhavn, studerede fem år ved K(øben)h(a)vns, Leipzigs og Leidens akademier, beså Frankrig 1737 og blev sekretær i general-landets økonomi- og kommercekollegium. 22. okt. 1743 blev han gift med Bodil Bering, ✶6. aug. 1726, †27. maj 1769, med hvem han havde en søn, Peder Hofman, †1748 tre år gammel. 5. april 1754 blev Hans de Hofman allernådigst betroet at samle fundationer og historiske ting for hvert sogn, som blev tilsendt ham fra alle syv stifter, »hvilket hand paa egen Bekostning ti (rettet fra 6) Aar forferdigede og i Trøcken udgav«. 1769 blev han president (borgmester) i Fredericia og kommissarius over de jyske heder; 1768 udgav han Atlas Daniæ for Jylland. Han blev 1. febr. 1770 gift med Maria Elizabeth, datter af general L. de Beenfelt og enke efter oberst Ehrenfelt, ✶1737, og fik med hende et barn, Bolette, ✶28. nov. 1770. 1773 blev han amtmand og landkommissær i Coldinghus Amt, †3. febr. 1793.

Fig. 32. Sørgende genius, udsnit af epitafium nr. 2 over Tycho de Hofman (s. 1118, jf. fig. 31). Foto AM 2008. – *Grieving angel, detail of epitaph for Tycho de Hofman.*

Fig. 33. Epitafium nr. 3, o. 1769, over Hans de Hofman til Skerrildgård (s. 1118). Foto AM 2008. – *Epitaph, c. 1769, for Hans de Hofman of Skerrildgård.*

Gravskriften afsluttes med arvingernes formaning til kommende kirkeejere om at holde slægtens gravminder ved lige: »Efterkommerne erindres at denne Kirke fra Eiere til anden, ikke anderledes maa selges: end med de Vilkaar at hans Broders og dette Epitaph: skal af Eyeren holdes i stand, samt at saavel Hans Forældres Grav Paa Kirkegaarden, som hans egen her underneden, stedse bliver urørt og vedligeholdet efter Fundatz.«. Underskrevet: »1769 Tom 10 Ap:pg«.[41]

Vægmonumentet udgøres af en gravstensagtig, sortmalet kalksten med tætskrevet, indhugget kursiv, 127×81 cm, der indfattes af en kraftig, træskåret profilramme med omvundet storakantus og en kronende våbentavle. Indskriften er optrukket med forgyldning, som et par steder synes at indebære rettelse i forhold til det indhuggede.[42] Rammen står gråmarmoreret med gulbrunt løv og heraldiske farver på våbenet. Epitafiet er indsat i korets nordvæg.

Et ★fragment af en (†)*gravsten* over ukendte stammer formentlig fra o. 1700. Det er af rødlig kalksten, 22×25 cm og har stumper af indhugget kursivskrift. Fragmentet, der sekundært har været anvendt som slibesten, er 1982 kommet til Horsens Museum (inv.nr. 7237).[43]

†*Gravkrypter*. 1) O. 1700, indrettet under koret for ejerne på Skerrildgård med adgang via en trælem foran korbuen.[7] Nedsat i krypten var bl.a. Henrik Bille og hans hustru Elisabeth Reedtz (begge †1701, jf. †kisteplaner a og b), Hans de Hofman og hans hustruer Bodil Bering og Maria Elisabeth Beenfelt (jf. epitafium nr. 3). Fra en af kisterne (Hans de Hofmans?) stammer formentlig et kistekrucifiks, der nu er ophængt i kirken (jf. s. 1110 og fig. 37). Følgende †*kisteplader* kendes i afskrift:

a) 1701, over Elisabeth Reetz, ★1. okt. 1656 på sin fædrendegård Barretskov. Hendes fader var Tönne Reetz til Barretskov, hendes moder Elisabeth Sehested. Hun kom i ægteskab 28. okt. 1685, †21. aug. 1701 på Skerrildgaard.[44]

b) 1701, over Henrich Bille Knudsen til Skierildgaard, ★1. nov. 1656 på sin fædrendegård Skierildgaard. Hans fader var Knud Bille til Skierildgaard, hans moder Mette Gyldenstierne. Han kom i ægteskab med Elisabeth Reetz 1685, og deres ægteskab blev velsignet med en søn og en datter, »som begge udi Herren er hensovede«, †18. sept. 1701.[44]

c) 1727, over velbyrdige nu himmelsalige Karen Elisabeth Dreyer, husfrue til kancelliråd (Søren) Hofman til Skierrildgaard, ★31. jan. 1689. Hun vandrede i lyset 39 år, 1 måned og 5 dage, bragte til lyset 9 børn, 7 sønner og 2 døtre, hvoraf de 3 nød glædens lys med moderen, mens de 6 sad i sorgens mørke med faderen, †5. marts 1727. To gravvers, hvoraf citeres:

»I Huusvilde Dyder her ligger den Bolig
Hvor I residerede sikker og rolig:
Spør nogen hvorledes den Bolig bled øde?
Der kortelig svares: Hun føde og døde«.[45]

2) Af ukendt alder, indrettet under tårnrummet, hvis gulv af hensyn til den var hævet trekvart alen over skibets gulv. Gravkælderen havde adgang via en lem vestligst i skibet.[7]

Mindekranse. 1) O. 1924, for Edel Brixensen, ★13. sept. 1923, †20. marts 1924. Af blik med sølvmalet egeløv, 33×28 cm. På sløjfeknuden er graveret: »Sov sødt«. I sort glasramme opsat på våbenhusets vestvæg, nordligst.

2) O. 1883, en ægte bladkrans (stærkt henfalden), skænket til kirken 1974 og nu indsat i glasramme med påskriften »Denne krans har Mette Kirstine Mathiasen lagt på sin mands grav på Nebsager kirkegård. Peder Mathiasen døde den 6. juli 1883 i Nebsager. Gravstedet er vedligeholdt af hans søn Jens Pedersen, der var kirkebetjent ved kirken i 60 år, efter ham hans søn Søren Pedersen, som var kirkebetjent i 18 år. Nu i 1973 er det sønnesønnen Arne Pedersen, der har pladsen ved Nebsager Kirke. Denne sjældne krans er værnet af familien i 90 år, og indsat her i 1974 af Jens Pedersens datter Emilie«. Opsat på våbenhusets østvæg, sydligst.

Fig. 34. Kirkegårdsmonument nr. 4, 1834, over Friderich Winther (s. 1121). Foto EN 2009. – *Churchyard monument, 1834, for Friderich Winther.*

Kirkegårdsmonumenter. 1) O. 1790-1800, over Rasmus Søren[sen], som boede og døde i … 17 … Grålig granit af form som et fladt gravtræ, 152×45 cm. Over resterne af fordybet versalskrift er indhugget et Jesumonogram, under den et timeglas. Stenens kanter ledsages af en rundstav, og i hjørnerne ses vifteformede figurer med bladværk. Stenen er rejst umiddelbart vest for våbenhuset.

2) O. 1815, over »… og hustru C. Basse f. la… lin«, †1815, 56 år gammel samt »D. F. Basse«. Liggesten af rød kalksten, afbrudt forneden, nu 95×51 cm. Indhugget kursivskrift i hele stenens bredde, hvorover et bueslag, der krones af en indlagt sol i hvidt marmor. På gravsted i kirkegårdens sydøsthjørne.

3) 1834, med latinsk indskrift over Johan Heinrich Hofman, ⋆25. juni 1754, †11. sept. 1831. Støbejernskors, 118 cm højt, med oval skrifttavle og sejrskrans på den øvre korsarm. Mærket: »Støbt i Horsens 1834«. Øst for våbenhuset.

4) (Fig. 34) 1834, over Friderich Winther, ⋆27. dec. 1767, †11. jan. 1834. Gravvers. Støbejernskors, 117 cm højt, med trekløverender, oval skrifttavle og øverst en sejrskrans. Nederst på stammen læses: »Støbt i Horsens 1834«. Øst for våbenhuset.

5) O. 1844, over [Ch]ristian Iespersen, ⋆8. dec. 1775, †12. maj 1844 som præst i Nebsager,[46] samt hans datter Anna Cathrine Iespersen, †8. dec. 1825 21 år gammel. Rød kalksten, blokformet med kronende kors af hvidt marmor, 133 cm højt. Indfældet skrifttavle af samme materiale med indhuggede versaler, der har rester af sort optrækning. På samme gravsted som nr. 2.

6) O. 1852, over Birgitte Jensdatter, ⋆10. okt. 1812 i Hyllerød, †6. febr. 1852 i Hornsyld, »dybt savnet af hendes sørgende mand og umyndige børn, thi hun var den kiærligste hustru og ømmeste moder«. Støbejernskors, 137 cm højt, med trekløverender og cirkulær skriftplade. På øvre korsarm ses en sommerfugl, på den nedre anker samt påskriften: »Stalknecht Horsens«. Øst for våbenhuset.

7) O. 1855, over C. N. N. Balle, ⋆25. dec. 1805 i Kjøbenhavn, †3. marts 1855 som sognepræst i Nebsager. Henvisning til Åb. 14,13. Grotte af grå sandsten med vedbend, versalskrift og kronende kors af hvidt marmor, 80 cm højt. På samme gravsted som nr. 2

8) O. 1882, over M. Hoÿer, sognepræst for Nebsager-Bjerre 1855-64. »Sattes af Venner i Menighederne 1882«. Sandstensgrotte, 149 cm høj, med egeløv, der udgår fra en stub på soklen. Kronende kors af hvidt marmor og indsat plade i samme materiale med gravskrift i sortoptrukket antikvaskrift. Herover er indfældet en medaljon med Tro, Håb og Kærlighed. På kirkegårdens sydøstre del.

†*Kirkegårdsmonumenter.* 1) (Fig. 35) o. 1754, over Tycho de Hofman, ⋆15. dec. 1714, †14. febr. 1754. Monumentet havde karakter af en gravsten med udhugget egeløv omkring en indfældet, oval skrifttavle af hvidt marmor med indhuggede versaler. Ifølge indskriften på Tycho de Hofmans epitafium (nr. 2), skulle det tilhørende gravsted findes ved kirkegårdens nordre mur. Her ses det endnu fotograferet 1943.

2) O. 1850, af træ, sat som »Minde over Jens Hornbæk«. Det havde form af et trækors med løgformede ender, ca. 1 m højt, tydeligvis en simpel efterligning af tidens støbejernskors, og havde indskrift med antikva.[47]

Fig. 35. †Kirkegårdsmonument, o. 1754, over Tycho de Hofman (s. 1121). Monumentet hørte til epitafiet (nr. 2) inde i kirken. Foto 1943 i NM. – †*Churchyard monument, c. 1754, for Tycho de Hofman. The monument belonged to his epitaph inside the church.*

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Vejle Amt i almindelighed henvises til s. 56-58, vedr. litteratur og forkortelser til s. 59-62. Endvidere er benyttet:

Arkivalier. *LAVib*. Nebsager menighedsråd. Synsprotokol for Nebsager Kirke 1862-1996 (M 17908).

NM. *Håndskrifter*. Fr. Uldall, *Om de danske landsbykirker* VI, 268-72 (1894). – *Notesbøger*. Søren Abildgaard IV (1771). Viggo Norns notesbog III (1943), fire sider i fotokopi, indeholdende summarisk afskrift af 'kirkeprotokol' (ej synsprotokol). – *Indberetninger*. J. B. Løffler 1878 (bygning, inventar, gravminder); uddrag af E. Tang Kristensens notesbøger uden år (gravminder); Einar V. Jensen 1945 og 1947 (inventar); Chr. Axel Jensen 1946 (prædikestol, med tre tegninger af detaljer); Finn Andersen 1986-87 (kirkens omgivelser); Hiltrud Westermann-Angerhausen 1987 (fortegnelse over røgelseskar i NM); K. Søndergaard Nielsen 1997 (inventar, gravminder).

Tegninger og opmålinger. *Horsens Museum*. Opmåling af kirken ved Viggo Norn 1943 (plan, snit og sydfacade). – *NM*. Klokke ved Fr. Uldall 1901; prædikestolsfag fra 1619 ved Einar V. Jensen 1946; tryk af forslag til kirkens restaurering ved J. Vilhelmsen og Aage Kristensen 1978; tryk af forslag til indvendig istandsættelse og stabilisering af tagværker ved Vilhelmsen, Marxen & Bech-Jensen 1998-99.

Historisk indledning ved Mogens Kragsig Jensen, bygningsbeskrivelse ved Niels Jørgen Poulsen, inventar og gravminder ved Ebbe Nyborg og Ole Beuchert Olesen (orgler). Engelsk oversættelse ved Joan F. Davidson. Redaktionssekretær Heidi Lykke Petersen; teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet 2009.

[1] *Kronens Skøder* II, 590-92.
[2] LAVib. *Viborg landstings skøde- og panteprot*. Tinglyst 27. marts 1683, fol. 54a-b.
[3] LAVib. *Viborg landstings skøde- og panteprot*. Tinglyst 7. okt. 1716, fol. 474a-b. Kirken var 1714-44 ejet af Søren Hofmans svigermor, Johanne Marie Poulsen, enke efter kammerråd Dreyer. Hun afhændede 1744 kirken til dattersønnen Hans de Hofman.
[4] RA. *Danmarks Statistik*. Kirketiende Thisted Amt-Vejle Amt.
[5] *KancBrevb* 22. aug. 1600.
[6] LAVib. *Århus bispearkiv*. Kirkesyn 1719-26 (C 3.1168).
[7] LAVib. *Nebsager menighedsråd*. Synsprotokol for Nebsager Kirke 1862-1996 (M 17908).
[8] LAVib. *Bjerre-Hatting Hrdr.s provsti*. Synsprotokoller 1833-1922 (C 36.3-7).
[9] 1685/86 skulle tårnet således repareres fra jorden op til 'begge tindinger', jf. RA. *Reviderede regnskaber*. Kirkeregnskaber 1680-94 for Århus Stift.

Fig. 36. Sygesæt nr. 2, 1875, ifølge indskrift på kalken en gave »fra Brodersamfundet til Ove Hohlenberg« (s. 1109). Foto AM 2008. – *Sacramental set for the sick, 1875. According to the inscription on the chalice this was a gift 'from the Brotherhood Society to Ove Hohlenberg'.*

[10] Viggo Norns notesbog III.
[11] RA. *Reviderede regnskaber*. Kirkeregnskaber 1680-94 for Århus Stift.
[12] RA. *Danske Kancelli*. Rentekammerafd. Seks års kirkeregnskaber 1614-20 (B 184e).
[13] NM korrespondance.
[14] Viggo Norns notesbog III. Ifølge J. B. Løfflers indberetning 1878 fandtes der i hvælvingerne 'flere steder rester af kalkmalerier, som dog straks blev overhvidtede'.
[15] *DaAtlas* 145.
[16] Jf. beslægtede tekstiler i Charlotte Paludan, *Alverdens broderier i Kunstindustrimuseet*, 1983, 19 ff.
[17] Jf. sidestykker og stikforlæg i Georg Garde, *Danske silkebroderede lærredsduge fra 16. og 17. århundrede*, 1961, 304 ff., 356 ff.
[18] For sidestykker til kunstnerens brug af motivet se Mikael Wivel, *Sven Havsteen-Mikkelsen. Det kristne spor*, 2004.
[19] *DaAtlas* 145. Dette er efter al sandsynlighed rigtigt, så meget mere som Danske Atlas' oplysning skyldes Hans de Hofman selv. Årstallet stemmer dog ikke med en seddel, der var indlagt i (†)tidligere alterprydelse nr. 2 fra 1893 (jf. ndf.), og som oplyser, at dennes forgænger skulle være en altertavle fra 1706.
[20] Note 7. Købstadsmuseet Den gamle By i Århus meddelte 1945 sognepræsten, at man ikke var i besiddelse af tavlen. NM korrespondance.
[21] Malerinden, der især har malet til fynske kirker, havde en slægtning, som var forpagter på Møgelkær.
[22] Note 8. Jf. Blochs benyttelse af motivet i bedestolen på Frederiksborg Slot (*DK Frborg* 1886, 1888) og i Skt. Hans Kirke i Odense (*DK Odense* 1351-52). I forbin-

delse med anskaffelsen sagdes det udtrykkeligt, at der var tale om en kopi af Odensebilledet.
[23] Sedlen, der er noget beskåret, blev udtaget 1947 og befinder sig nu i Nationalmuseets arkiv. Den fulde ordlyd er: »Denne Altertavle er lavet [s]om … 1893 af Snedker Jørg(en) Rasm[ussen] Hornsyld. Kær[k]eværger var C. Sten Kær Nebsager og H. Peder Rasmussen Hornsyl[d]. Den Altertavle som blev taget [ned?] stammer fra 1706 for …«.
[24] Ifølge synsprotokollen (note 7) vejer kalken 28 lod.
[25] Søren Abildgaards notesbog nr. IV, 50.
[26] Af hendes initialer »HBB« må det første antages at være en fejllæsning for »L«, således at der kan læses: »L(is)B(et)B(ille)«. Begge er begravet i Holbæk Kirke (Holbæk Amt). Hun var datter af Knud Bille til Skerrildgård.
[27] Skerrildgård blev 1704 skødet til Laurids Christensen Vesterhof, hvad der kunne give et »V«, men han var ikke adelig.
[28] Sættet vejer ifølge Synsprotokollen (note 7) 21 lod.
[29] Fortegnelse over røgelseskar i Nationalmuseets 2. Afdeling 1987. Dette manuskript vil i endelig bearbejdet form blive trykt i værket *Bronzegeräte des Mittelalters*, der 2009 står umiddelbart foran udgivelse. Jf. i

Fig. 37. Krucifiks af bly, o. 1750, formentlig oprindeligt et kistekrucifiks (s. 1110, 1120). Foto AM 2008. – *Crucifix, lead, c. 1750, probably originally a coffin crucifix.*

Fig. 38. Fontehimmel, o. 1745 (s. 1112). Foto AM 2008. – *Font canopy, c. 1745.*

øvrigt Ebbe Nyborg, »Kirkernes indretning og skatte«, *ÅrbVejle* 1999, 142.
[30] Det skal vedgås, at kalken som attribut normalt bæres af Johannes som apostel, ikke som evangelist, hvor det bør være bogen.
[31] Dele af indskrifterne er dokumenteret som kalker i NM.
[32] Også kirkeregnskabet (note 12) nævner prædikestolen under 1620.
[33] Nordjyllands Orgelbyggeri i Aalborg ved Emil Nielsen: Fortegnelse over leverede Orgler, o. 1920.
[34] Instrumentet anskaffedes dels ved en gave fra ungkarl Rasmus Rasmussen, dels for midler, der var indkommet ved en basar. Jf. note 7.
[35] Svellen omfattede ikke facadens klingende piber.
[36] Den oprindelige disposition fremgår af Th. Frobenius & Co., *Kirkeorgler* (o. 1937).
[37] Yderligere oplysninger om kirkens orgler findes i Den Danske Orgelregistrant.
[38] Jf. også Christian Carl Gabels epitafium fra o. 1748 i Bramminge Kirke (*DK Ribe* 3091 ff.).
[39] Jf. Victor P. Christensen: »Engle og Genier i dansk Skulptur i 18. Aarhundrede«, *Kunstmuseets Aarsskrift* 1915, 129.
[40] *HofmFund* II, 282.
[41] Der synes at være tale om forkortelser, som dog ikke lader sig opløse.
[42] Således er de »10 Aar«, som 'Fundatsernes' udarbejdelse tog, rettet fra »6 Aar«.
[43] Angiveligt en gave fra Hans Mikkelsen via Peter Røjgaard i Horsens.
[44] *HofmFund* II, 269.
[45] Kistepladen er citeret i sin helhed i *MarmDan* 179 f.
[46] Præsten hed Hans Christiansen Jespersen, jf. Wiberg, *Præstehist.*
[47] Korset kendes fra en tegning fra 1928 i Søren Knudsen, »Gravminder af træ«, *Vore Kirkegaarde* 1928-29, 117.

NEBSAGER CHURCH

Building. The church is Romanesque, constructed in calcareous tufa. It consists of a chancel and nave, to which a tower was added at the west end in the late Middle Ages. The tufa walls are to a great extend preserved, but the church has an anonymous appearance because the chancel arch has been rebuilt and all traces of the original windows have been eliminated. Only the walled-up north door of the nave is visible on the outside as a round-arched aperture.

The late medieval alterations and additions are all constructed of large bricks of medieval type. Around 1500 the flat wooden ceilings were replaced by groined vaulting, similar to the vaulting in Bjerre. The western vault-section of the nave was constructed as an integrated part of a now closed-off spiral staircase in the southwest corner, which once gave access to the loft. The staircase shows that the vaulting was constructed before the tower. The latter is almost as broad as the nave and is built up against the west gable. It originally had a pitched roof. It is now covered by a high slate pyramid roof, built in 1882 to replace a spire which was probably erected in 1762 by the patron of the church, Jørgen Hvas (who is mentioned on the weather vane). The porch on the south side of the nave was built in 1869 at the time when a major restoration of the whole church was carried out. An earlier †porch was probably from the late Middle Ages. As part of restoration-work carried out in 1946 an attempt was made to alleviate static problems by constructing four sturdy support-pillars on the north side of the nave. In the same year the church acquired its present shallow-arched windows. The white-washed church has a tiled roof, which dates from after 1700 and replaced a lead roof. The exterior of the tower was coated with red chalk-wash at the end of the 17th century.

The oldest items among the *furnishings* are a Romanesque baptismal font and an unusually fine ⋆censer from c. 1175 which was probably made in the Rhineland. From the Middle Ages there is also a late Gothic ⋆crucifix figure which is now in Den Gamle By, the Museum of Urban History and Culture, in Århus. The south German baptismal plate is from c. 1575, but may have been acquired by the church at a later date. The woodwork of the pulpit, from 1619, is unremarkable but it has lively original paintings of the symbols of the evangelists. The baroque altar candlesticks are of slightly later date, around 1650.

A baptismal canopy with contemporary painting dates from 1745. The altar silver, which is dated 1743, is the work of Knud Rasmussen Brandt, Horsens, as is a sacramental set for the sick with the date 1778. An altar painting from 1893 was moved in 1999 to make room for a new one depicting the Deposition, painted by Sven Havsteen-Mikkelsen.

Among the interesting *sepulchral monuments* the oldest is a tablet from c. 1647 in memory of two vicars, Elias Jacobsen Daugaard and Dines Sørensen København, and the wife of both of them, Kirsten Sørensdatter Grund. Dines Sørensen had earlier been a bass player with the royal musicians and a schoolmaster in Christianshavn.

Two epitaphs from the 18th century commemorate two brothers and prominent scholars who lived nearby at Skerrildgård. The older, but more modern, is the epitaph for the genealogist Tycho de Hofman, which was made by Simon Carl Stanley in c. 1754. The epitaph from c. 1769 for the historical collector and topographical scholar Hans de Hofman consists of a simpler baroque tablet.